

**VROEGER
DACHT IK
DAT
MIJN BEPERKINGEN
MIJN GRENZEN
WAREN**

Autisme in de klas

De Do's and Don'ts

Allereerst in het kort nog even wat we *kunnen* signaleren. Ook hier geldt dat ieder kind uniek is.

Zo kunnen we bij deze kinderen en volwassenen afzijdig gedrag zien, passief, actief maar bizar, hoogdravend..

Met betrekking tot de sociale communicatie:

- vlakke intonatie tot zelfs monotoon
- weinig tot geen mimiek
- taal letterlijk nemen, grapjes niet begrijpen en letterlijk nemen
- sprake van echolalie, napraten
- ouwelijk taalgebruik
- vertelt onsamenhangend
- vertelt niet of nauwelijks spontaan
- moeite met begrip van (voorgelezen) verhalen (inleving)
- moeite met betekenisverlening van de gehele context, blijft hangen in details

Signalen sociale interactie

- Weinig oogcontact
- Weinig sociale belangstelling, moeite (geen) met inlevingsvermogen
- Moeite met samenwerken, samenspel. Weet niet goed hoe met anderen om te gaan
- Claimend gedrag
- Moeite met anticiperen op reacties van anderen
- Toont emoties niet adequaat (extreem verdrietig, gillen, boos, in zichzelf)
- Wordt snel boos omdat hij/zij iemand niet begrijpt
- Stelt zich niet weerbaar op, of ongepast
- Meer gericht op volwassen dan op leeftijdsgenootjes
- Zoekt contact voor eigen behoefte
- Herkent emoties niet
- Grote groepen worden als te druk ervaren en veroorzaken ongewenst gedrag of stereotype gedrag.

Signalen gedragspatroon

- Voorkeur voor vaste rituelen (ervaren de wereld als chaos)
- Stereotiepe/obsessieve belangstelling (star, rigide)
- Overdreven netjes en ordelijk
- Schijnbaar onlogische angsten, verwachtingen
- Herhalende bewegingspatronen
- Houterige, onhandige motoriek. Moeite met verkennen van grote ruimtes
- Neemt gedetailleerd waar
- On/ -overgevoeligheid voor zintuiglijke prikkels. Ruikt, proeft hoort en ziet meer dan een ander
- Moeite met plannen en verder te kijken dan een dag
- Grote moeite met grote hoeveelheid verbale, talige informatie/ instructie. Schriftelijk of auditief. Is erg visueel ingesteld
- Houdt niet van onverwachte veranderingen, behalve als hij/zij het zelf doet.

En hoe kunnen we op school hulp bieden aan deze leerlingen en een veilig klimaat scheppen?

Hoe kunnen we rekening houden met het unieke van deze groep kinderen? Beperkingen hoeven geen grenzen te zijn.

Het is erg belangrijk dat de leerling zich begrepen en geaccepteerd voelt in zijn belemmering en beperking. Het gaat *niet* over. Je kan de leerling *niet* veranderen.

Het *ongewenste* gedrag *dat* is het aandachtspunt, niet de leerling als persoon.

Gedragsproblemen zijn vaak een signaal van angst en stress.

Wees alert op signalen van depressie en isolement.

Laat er *één* persoon zijn waarvan de leerling weet dat hij of zij daarbij terecht kan met onbegrip, vragen, onzekerheden e.d.

Dit kan de leerkracht zijn, de internbegeleider, autismecoach op school, mentor of zorgcoördinator.

- Overleg in een individueel gesprek met het kind wat hij of zij zelf ervaart en hoe hij er mee omgaat. Wat heeft de leerling nodig in de klas? Wat biedt een gevoel van veiligheid?
- Maak samen een lijst van aandachtspunten die hij/ zij van belang vindt om goed te kunnen leren op school. Wat biedt structuur en hulp voor dit specifieke kind. Wat was plezierig op de vorige school? Wat werkt thuis?
- Houd met het kind regelmatig een gesprek over de afspraken en over hoe het in de klas gaat en met het leren. Ook deze kinderen kunnen heel goed benoemen waar ze tegenaan lopen.
- Verzin samen compensatie strategieën die toegepast kunnen worden bij het 'ongewenste' gedrag.
- Bespreek welke situaties op school of in de studie stress kunnen oproepen en hoe hier mee om te gaan. Gebruik bijv. de emotiemeter van Pictomaat <http://www.pictomaat.nl/instructie/emotiemeter-a4-detail>
- Vier succeservaringen

Er zijn naast de beperkingen een aantal 'mogelijke' hele sterke kanten die bij de hieronder aangegeven tips gebruikt kunnen worden.

Mogelijke sterke kanten als:

- Sterke visueel ruimtelijke waarneming
- Sterk gedetailleerd waarnemen
- Sterk geheugen voor parate kennis (rijtjes en reeksen)
- Sterkt verbaal geheugen (zinnen letterlijk onthouden)
- Zeer sterke motivatie (Asperger)
- Zeer rijke woordenschat (Asperger)

- **Geef duidelijkheid in tijd**
In het basisonderwijs een duidelijke dagindeling geven, in het VO is dit al geregeld met roosters. Houd het voorspelbaar. Gebruik hierbij concrete hulpmiddelen zoals in het bas dagritme kaarten, op het bord de activiteiten en deze volgorde visualiseren.
De agenda's '1 blik' (<https://1blik.nl/schoolagenda>) zijn een perfect hulpmiddel voor het VO.

- **Duidelijkheid in ruimte**
Een vaste plek voor activiteiten, een vaste rustige plek voor de leerling, vaste rustige plek in de pauzes. Zeker in het VO zijn de aula's een enorme bron van overprikkeling. Vergeleken met de pauzes op de basisschool (die deze kinderen eigenlijk maar net een plekje konden geven binnen hun waarneming), zijn deze pauzes een moment van 'overstresst raken'. Biedt deze kinderen een plek om zich af te zonderen. Een optie is ook een plek met koptelefoon.

- **Verduidelijk de leeromgeving**

Wanneer deze kinderen voor het eerst naar het VO gaan zijn er zoveel veranderingen. Bijvoorbeeld de afkortingen voor vakken en namen van docenten. Vaak ook niet logisch.... Hang ze thuis op de koelkast, plak ze voorin de agenda
Geef bij het kaften elk vakgebied zijn eigen kleur
Schep orde voor deze kinderen. Werkboeken en werkbladen in 'porties' verdelen. Veel wiskunde opdrachten op 1 pagina geven onrust. Indien mogelijk wiskundige opdrachten in toetsen per pagina aanbieden.
Maak verwachtingen omtrent het huiswerk concreet en duidelijk, zonder al te veel associaties, grapjes, bijwoorden. Controleer of ze het begrepen hebben.
Maak zin en betekenis helder.
Vermijd piekbelasting. Verspreid tentamens, repetities, overhoringen en werkstukken etc. Hiermee vermijd je ook ongewenst gedrag van de leerling wat voortkomt uit het ervaren van stress.
Houd het lokaal overzichtelijk en ruimtelijk, vermijd onnodige prikkels. De onrust van deze kinderen heb je hierbij deels in de hand.
Verwijder prikkels die tot een hoop onrust of overgevoeligheid kunnen leiden zoals een zomende tl buis.

- **Duidelijkheid in activiteiten en materiaal**

Maak instructie visueel. Werk met mindmaps, dit biedt orde en overzicht. Het brengt samenhang in beeld. Houd daarbij de instructie zo kort mogelijk. Deze kinderen haken bij veel talige input af en dan is het alsof ze niet opletten (ogen die gaan knipperen, gefriemel, onrust).
Splits taken op in deeltaken en biedt niet alles tegelijk aan.
Zorg vooral dat de werkbladen overzichtelijk zijn.
Veel talige input kan voor veel van deze kinderen lastig zijn. Dus ook het maken van aantekeningen. Geef deze leerling uw aantekeningen of samenvattingen ter controle. Of van een buddy.

- *Check bij iedere uitleg van een opdracht of u heeft voldaan aan de vijf W's*

*Weet de leerling **Wat** hij of zij moet doen?*

*Weet de leerling ook **Waar***

*Weet de leerling in **Welk** tijdsbestek?*

*Weet de leerling op **Welke** werkwijze.*

*Weet de leerling **Wat** hij/ zij moet doen als de taak klaar is.*

- **Duidelijkheid in interactie**

Maak in overleg met de leerling duidelijke afspraken en regels en zet deze op papier.
Evalueer deze elke week. Communiceer niet te veel in open vragen.
Teveel informatie tegelijk zien te vermijden.
Bespreek veranderingen met de leerling apart, betrek de leerling hierbij.
Houd je eigen taalgebruik in interactie met het kind direct en concreet, blijf ook wanneer je boos bent kalm en duidelijk. Neem allebei een time-out en zeg er op terug te komen.
Verwijs niet naar gevoelens, maar bespreek ze wel, vanuit de ik persoon. Benoem ze.
Bespreek klassenregels als gewenst gedrag. Bespreek welk gedrag je van de leerlingen verwacht.
Bied in overleg met de leerling een alternatief voor stereotiep storend gedrag. Denk hierbij aan stressballen, tangles, time out, krabbels maken etc.. (wat past bij de leerling)
Kom terug op grapjes en gedrag van medeleerlingen en leg dit uit (1 op 1). Vermijd zelf sarcasme.

Zorg voor een warme overdracht naar elke nieuwe leerkracht en docent.

Vermijd vooral:

- Het 'ervaren' van anders zijn
- Veel mislukkingen en afwijzingen in de omgang met anderen
- Mikpunt van pesten
- Frustraties (verlies van energie)
- Verkrampen in situaties, terugtrekken of afreageren
- Het ontwikkelen van een negatief zelfbeeld, depressiviteit

Boekentips, vol met ideeën en praktisch in de praktijk:

Hulp waaier- Autisme in de klas. Tips en strategieën uitg Pica

Wat jij ziet en wat ik voel (aanrader!) – Kathy Hopman uitg Pica

Het volle hoofdenboek, werkboek voor kinderen en volwassenen- Linde Kraijenhof- acco

Naar een anti- vriendelijke VO school- Jose Wichers-Bots Fontys

Leerlingen met autisme in het voortgezet onderwijs – Arjan Clijsen, Yvonne Leenders- KPC groep

Leerlingen met autisme in de klas – Arjan Clijsen, Yvonne Leenders- KPC

Autisme in het voortgezet onderwijs- Colette de Bruin, Hilde de Clerq e.a. – Garant

Autisme in de praktijk- 1000 ideeën, tips en strategieën – Ellen Notbohm, Veronica Zysk- Pica

10 dingen die je zou moeten weten over kinderen met autisme- Ellen Notbohm – Pica

Autisme op school, en passend aanbod binnen Passend onderwijs- Ina van Berckelaer- Onnes- Boom uitg.

Geef me de 5- Colette de Bruin Graviant

Ik en Autisme thuis en op school – Nathalie van Kordelaar, Mirjam Zwaan- Nino uitg

Weet jij wat Autisme is? – Ellen Sabin Pica

Leer mindmappen voor kids- Ed van Uden- Van Duuren Media

En vele andere....